

© AR-CO

De tekst mag geheel of gedeeltelijk worden overgenomen
zo de herkomst volledig wordt vernoemd.

AANSPRAKELIJKHEID EN VERZEKERING
VAN DE ARCHITECTEN
EN VAN DE ANDERE INTERVENIËNTEN
BIJ DE BOUW

ARCO

Januari 1999

Raad van Bestuur

Jacques ARON, Voorzitter

Daniel CRAET, Vice-Voorzitter

Jacques DE BREUCK, Gedelegeerd bestuurder

Fredy MOUREAU, Gedelegeerd bestuurder

Hugo DUBOIS, Lid van het Directiecomité

Jo.F. DRAPS, Lid van het Directiecomité

Jean-Marie FAUCONNIER, Lid van het Directiecomité

Armand SEGERS, Lid van het Directiecomité

Jacques BLONDIAU, Bestuurder

Bernard HEMELEERS, Bestuurder

Jean-Pierre SAINTENOIS, Bestuurder

Patrick VERSCHUERE, Bestuurder

VOORWOORD

De verzekeringsmaatschappij AR-CO werd opgericht op 11 juli 1962 in de vorm van een coöperatieve vennootschap. Zij heeft sedertdien waardevolle erva-ring opgedaan voornamelijk op het gebied van de beroepsaansprakelijkheid van de ontwerpers. Zij biedt een waardevolle stabiliteit en kan rekenen op de medewerking van een team advocaten en des-kundigen die gespecialiseerd zijn in het bouwrecht.

Omwille van haar bijzondere aard en haar binding van oudsher met het beroep van architect en ingenieur wenst AR-CO duidelijk niet als uitsluitend commerciële instelling naar buiten te komen. Zij heeft een plicht te vervullen ten overstaan van haar vennoten, van haar verzekerden en meer algemeen van de verschillende ontwerpers. Er is niet enkel de constante zorg om de polissen te actualiseren om aan de verzekerden een zo volledig mogelijke dekking te bezorgen voor de opgelopen risico's, maar ook de zorg om meer algemeen de evolutie van de verantwoordelijkheid van de ontwerpers op te volgen.

Wij menen dat het nodig is dat wij de gemeenschap van de ontwerpers en hun beroepsverenigingen bewust maken van de onrustwekkende aan-

groei van de risico's die zij dragen, voornamelijk zij die het beroep van architect uitoefenen. De Belgische wetgeving en jurisprudentie veroorzaken een groeiend onevenwicht in de verantwoordelijkheid van de verschillende interveniënten in het bouwproces. In tegenstelling tot de recente evolutie in de andere Europese landen die het geheel van verantwoordelijkheden en waarborgen verzekeren, zijn er in ons land een aantal afwijkingen vast te stellen : zo worden bepaalde interveniënten verplicht waarborgen te bieden die anderen niet moeten bieden of waaraan zij zich kunnen onttrekken.

Indien bepaalde beroepen moeten opdraaien voor de tekortkomingen van anderen is het vanzelfsprekende gevolg ervan dat de kostprijs van hun verzekering zal omhoog gaan. AR-CO heeft er steeds voor geijverd om aan haar leden een kwaliteitsdienst te leveren tegen een aanvaardbare prijs. Wij willen daarom uw aandacht vestigen op de verschillende oorzaken die maken dat de tussenkomst van de ontwerpers bij schadegevallen in de bouw steeds zwaarder wordt, voornamelijk deze van de architecten. De bescherming van de gebruiker is zonder twijfel een lofwaardig doel ; toch mag dit niet gaan ten koste van onrechtvaardige maatregelen ten overstaan van interveniënten die begaan zijn met een reële bescherming van de gebruiker. Dit is nochtans wat er gebeurt in België, zoals wij menen

aan te tonen in deze bijdrage.

AANSPRAKELIJKHEID EN VERZEKERING
VAN DE ARCHITECTEN
EN VAN DE ANDERE INTERVENIËNTEN BIJ DE BOUW

Bewust van de nood aan algemene informatie voor de architecten en andere ontwerpers, dachten wij dat het nuttig zou zijn om een overzicht te geven van de tendenzen die zich in Europa aftekenen in de bouwsector en deze te vergelijken met de situatie in België.

EVOLUTIE IN EUROPA

De markteconomie en haar regulering

De oprichting van de Gemeenschappelijke Markt en vervolgens van de Europese Unie hebben geleid tot een ruimte zonder binnengrenzen, die open staat voor het vrij verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal en die gereguleerd wordt door een reeks maatregelen ter bescherming en ter verdediging van de verbruikers. De waarborg voor kwaliteit blijkt de voorwaarde te worden voor de aanvaarding van een eenheidsmarkt door de verbruikers. Aan de einder tekent zich het ideaal af van een maatschappij zonder al te grote risico's of met gecontroleerde risico's voor de verbruiker. Indien de producten die op de markt komen toch gebreken vertonen, dan heeft de verbruiker recht op een werkelijke en snelle vergoeding van het geleden nadeel.

De bouwsector

De oriëntering die hierboven geschetst werd doet zich ook voor in de bouwsector. Een gebouw wordt meer en meer gelijkgesteld aan een verbruiksartikel waarvan de kwaliteit moet gewaarborgd zijn. Al kunnen er kwaliteitsnormen voor opgesteld worden, toch blijft het bouwen een complex proces waaraan talrijke inter-venüenten deelnemen. Bij de oudere participanten voegen zich nu nieuwe intervenüenten die soms een ware mutatie van de sector teweeg brengen. De omschrijving van de taken van al deze intervenüenten bij de bouw — oude en nieuwe — maar vooral van hun verantwoordelijkheden en de waarborgen die daarmee gepaard gaan wordt dan het voorwerp van een algemene zorg voor de bescherming van de verbruiker. Een harmonisatie van de Europese regelgeving in deze materie wordt onvermijdelijk, en alhoewel deze zich slechts geleidelijk aftekent, blijken toch talrijke landen hierop te anticiperen door veelal interessante initiatieven. Deze landen vormen in zekere mate een soort laboratorium voor een toekomstige Europese wetgeving. We geven er hierna een paar voorbeelden van.

Een geünificeerd systeem van aansprakelijkheden en waarborgen

Reeds sedert 20 jaar geldt in Frankrijk, met de wet van 4 januari 1978, de zogenoemde wet Spinetta, een zo goed als volledig systeem van verplichte verzekering

tegen wanordelijkheden in de bouw gedurende de tienjarige waarborg. Dit systeem koppelt een verzekering tegen schade, welke onderschreven wordt door de bouwheer, aan een verzekering van de aansprakelijkheid van de verschillende bouwinterveniënten.

De verzekering tegen schade laat een snelle schade-loosstelling van de benadeelde persoon toe, vooraleer de verantwoordelijkheden van de interveniënten zijn bepaald en de kosten voor herstelling onder hen verdeeld worden.

Een regelgeving voor de verzekering in de bouwsector zorgt er voor dat de kosten verdeeld worden onder de verzekeraars van de verschillende interveniënten.

Dit mechanisme heeft voor gevolg dat de schadegevallen in het algemeen en voor het grootste deel zonder tussenkomst van het gerecht verlopen. In vergelijking met de Belgische wetgeving zullen we verder zien dat de Franse wetgeving een definitieve stap betekent in de richting van de bescherming van de verbruiker als ook van een meer evenwichtige verdeling van de lasten tussen de verschillende interveniënten in het bouwproces.

De Franse wetgever heeft gemeend dat het van algemeen nut was om de gebruiker of de verbruiker globaal te verzekeren voor het gebouwd product. « *De bevestiging van een recht op kwaliteitswoning, die niet sociaal wordt beperkt, wordt als het ware van openbaar belang zodat de verplichte verzekering aan alle deelnemers, zonder uitzonderingen, moet worden opgelegd.* » (vert.)¹

Een herziening van de globale wetgeving op de taken, aansprakelijkheden en waarborgen

Het Spaans parlement wordt op dit ogenblik gevat door een wetsontwerp van 21 september 1998 voor de organisatie van de bouw.² Deze wetgeving heeft als prioritaire doelstelling het reguleren van het bouwproces door het actualiseren en vervolledigen van de wettelijke situatie van degenen die er aan deelnemen. Dit gebeurt door het omschrijven van hun verplichtingen en verantwoordelijkheden, waardoor aan de gebruikers de garantie van de vereiste kwaliteit kan geboden worden. Hierbij wordt bedoeld elke persoon of rechtspersoon die deelneemt aan het proces. Van de promotor — elke persoon of rechtspersoon, openbaar of privé, die individueel of in collectiviteit, bouwwerken programmeert en financiert, al dan niet met eigen middelen — tot de eigenaars en gebruikers, alle opeenvolgende interveniënten die verbonden zijn aan het concipiëren of aan de uitvoering van het bouwwerk, allen komen zij aan bod samen met de organismen voor de kwaliteitscontrole, zonder de fabrikanten en leveranciers van bouwmaterialen te vergeten. Ieder van hen wordt omschreven volgens de taak die hij uitvoert in het globaal bouwproces.

¹ Pierre Maurin, *Connaître et comprendre l'assurance construction*. Publications professionnelles Valmy, Paris, 1966, p. 142

² Ministerio de Fomento, *Anteproyecto de ley de ordenación de la edificación*, 21.09.1998.

Dit wetsontwerp omschrijft de aansprakelijkheid en verplichting tot waarborg van al de interveniënten. De wettelijke waarborgperioden bedragen respectievelijk 1, 3 of 10 jaren, terwijl de tienjarige aansprakelijkheid beperkt wordt, zoals vroeger, tot de materiële schade die de stevigheid en de stabiliteit van het bouwwerk aantast.

EVOLUTIE IN BELGIË

De bouwsector

De aansprakelijkheid van de verschillende interveniënten in het bouwgebeuren stoelt op een in overvloed aanwezige doctrine en jurisprudentie die echter in constante evolutie is voor wat betreft de deelnemers aan dit gebeuren waarvan de rol op traditionele wijze is gegroeid. Dit is echter niet het geval voor de meer recente interveniënten, de investeerders van kapitaal in de bouwsector die op de noden anticiperen of zelfs noden creëren : het zijn de promotoren onder welke vorm ook en de studie bureaus die er aan verbonden zijn. Het opnieuw definiëren van de wettelijke taken en aansprakelijkheden van al deze interveniënten blijkt een noodzaak

Er bestaat geen algemene verplichting tot verzekeren voor de verschillende interveniënten, het dekken van hun risico's wordt aan de appreciatie van ieder van hen overgelaten : het zijn de klassieke bouwheer, privé of openbaar, de promotoren, de ontwerpers, de aannemers, de fabrikanten en handelaars in bouwmaterialen, enz.

De interveniënten verzekeren hun aansprakelijkheid hetzij voor het geheel van hun carrière of van hun opdrachten, ofwel per gebouw, ofwel in het kader van een min of meer uitgebreide globale verzekering. Wij zullen hierna de specifieke kenmerken van de archi-tectenverzekering nader onderzoeken.

De specifieke toestand bij de architecten

De aansprakelijkheid van de architect

De architectenverzekering heeft tot doel het geheel van zijn aansprakelijkheden te dekken, te weten :

— de contractuele aansprakelijkheid. Bij uitvoering van werken geldt deze contractueel tot de voorlopige oplevering ;

— de tienjarige aansprakelijkheid ten overstaan van de bouwheer, welke aanvangt bij de voorlopige oplevering ;

— de extra-contractuele burgerlijke aansprakelijkheid, met uitzondering van de aansprakelijkheid welke het voorwerp uitmaakt van de wetgeving op de verplichte verzekering voor voertuigen en op de aansprakelijkheid van de verzekerde ten overstaan van zijn personeel.

In principe hebben de verzekeringscontracten voor deze aansprakelijkheden tot doel « *dekking te geven tegen alle vorderingen tot vergoeding wegens een schadeverwekkende gebeurtenis die in de overeenkomst is beschreven, en zijn vermogen binnen de grenzen van*

de dekking te vrijwaren tegen alle schulden uit een vaststaande aansprakelijkheid. » (artikel 77 van de wet van 25 juni 1992 op de landsverzekering, gewijzigd bij de wet van 16 maart 1994).

De verzekering van de beroepsaansprakelijkheid is een verzekering van schadeloosstelling door vergoeding, t.t.z. zij heeft tot doel de persoon die getroffen wordt door een schadegeval te vergoeden.

Op gerechtelijk vlak « *is volgens een algemene regel een aansprakelijkheid onbeperkt. Dit is het geval bij gemeen recht, namelijk voor de aansprakelijkheden die bepaald worden in de artikels 1382 tot 1386 van het Burgerlijk Wetboek.* » (vert.)³ Deze artikels zijn van toepassing op de beroepsaansprakelijkheid van de architect. We zullen verder zien dat de verzekeringscontracten de tussenkomst van de verzekeraar in feite beperken zowel voor de stoffelijke schade als voor de lichamelijke.

De verplichting tot verzekeren voor de architecten

In haar reglement van beroepsplichten, bekrachtigd bij koninklijk besluit van 18 april 1985 (B.S. van 8 mei 1985), stelt de Orde van Architecten in artikel 15 het volgende :

« De architect, hetzij hij alleen werkt of in vereniging of in vennootschap, verzekert zijn burgerlijke beroepsaansprakelijkheid, met inbegrip van zijn

³ Vert. uit : Marcel Fontaine, *Droit des assurances*, Larcier, Brussel, 1996, p. 297.

tienjarige aansprakelijkheid. »

Uit dit feit werd afgeleid dat de verzekering voor de architect voortaan verplichtend was. Zij werd trouwens opgenomen in de lijst van de verplichte verzekeringen opgemaakt door het Controledienst van de Verzekeringen (CDV).

De Nationale Raad van de Orde van Architecten heeft op 26 maart 1993 volgende schikkingen getroffen : « *Aanbeveling betreffende de inwerkingstelling van artikel 15 van het reglement van beroepslichten (verplichte verzekering)* ». Artikel 1 bepaalt :

« Deze aanbeveling heeft tot voorwerp het de architecten gemakkelijker te maken gevolg te geven aan de verplichting die hun aldus wordt opgelegd zich te verzekeren, door de minimum voorwaarden te omschrijven waaraan ieder verzekeringscontract inzake beroepsaansprakelijkheid van de architect zou moeten voldoen om te beantwoorden aan de doelstellingen van artikel 15. » [van het reglement van beroepslichten].

Alhoewel, zoals wij hierboven gezien hebben, de aansprakelijkheid van de architect onbeperkt zou zijn, spreekt de aanbeveling slechts over een verzekering met bovengrens en bepaalt in artikel 9 :

« Het komt aan de architect toe, in overeenstemming met de financiële omvang van zijn ontwerpen, de bovenste grens van zijn verzekering te bepalen in functie van het risico dat hij loopt en tevens het bedrag van de vrijstelling te kiezen dat hem draagbaar voorkomt. »

Bij de meeste verplichte verzekeringen heeft de wetgever zelf de contouren en de grenzen ervan bepaald. Dit is niet het geval bij de architecten. De verplichting

waartoe zij gehouden zijn vormt een uitzondering bij de vrije beroepen. Zij vormt ook een betreurenswaardige uitzondering in de bouwwereld, waar de verzekering niet wordt afgesloten door personen maar door vennootschappen met commerciële doeleinden.

Alhoewel de aanbeveling van 26 maart 1993 niet hetzelfde verplichtend karakter heeft als een koninklijk besluit, heeft de Orde van Architecten haar echter van dwingende aard gemaakt voor haar leden.

Alhoewel zij een onbeperkte aansprakelijkheid dragen, vinden de architecten op de markt slechts verzekeringen met beperkte waarborgen, aangezien de verzekeraars de risico's moeten kunnen tarifieren. Bovendien is het hen praktisch onmogelijk om de risico's op een billijke wijze in te schatten want er is niet noodzakelijk een verband tussen het bedrag van de verzekerde werken en de mogelijke schade. De Belgische architecten en hun erfgenamen zijn persoonlijk verantwoordelijk en verkeren daardoor in de onmogelijkheid hun patrimonium op een waardige manier te beschermen. Hierdoor ontstaan tragische toestanden, waarvan het aantal niet anders kan dan stijgen.

Gevolgen van de verplichte verzekering van de architecten

Algemene bedenkingen

⁴ Idem, p. 292.

Meer en meer wordt beroep gedaan op de verzekering, waardoor de rechtspraak en de jurisprudentie grondig gewijzigd werden. De magistraten houden hier rekening mede, zeker wanneer er een verplichte verzekering bestaat uit hoofde van de veroorzaker van de schade.

« De ontwikkeling van de aansprakelijkheidsverzekeringen is, door wederkerige actie, sterk verweven met het recht over de aansprakelijkheden zelf. Eens dat de aansprakelijkheidsverzekeringen algemeen van toepassing werden, vertoonden de tribunalen de neiging om milder te zijn in het voordeel van de slachtoffers, zodat het gewicht van de schadevergoeding niet meer berust bij de verantwoordelijke zelf (met wiens persoonlijke situatie en deze van zijn familieleden dikwijls rekening werd gehouden), maar beroep wordt gedaan op de reserves van de verzekeringsonderneming. Deze mildheid is er oorzaak van dat de grenzen van het aansprakelijkheidsrecht stilaan verlegd worden : er ontstaat een verruiming van het begrip fout, de eisen op gebied van oorzakelijk verband worden versoepeld, de te herstellen schade wordt steeds uitgebreider. De wetgever, wanneer hij een systeem van verzwaarde aansprakelijkheid hanteert, heeft in gedachte dat er hierbij een rol toebedeeld wordt aan de aansprakelijkheidsverzekering, vb : de vermeende fout, de objectieve aansprakelijkheid. » (vert.)⁴

De wet van 25 juni 1992 maakt een groot onder-

⁵ Idem, p. 327.

scheid tussen verplichte en niet verplichte verzekeringen. In het eerste geval voorziet zij voor de benadeelde persoon de mogelijkheid om rechtstreeks verhaal uit te oefenen op de verzekeraar, en zij verplicht zelfs in meerdere gevallen de verzekeringsmaatschappij om tussen te komen buiten de grenzen die in het contract werden bepaald. « *Daar de zorg voor de slacht-offers bij verplichte verzekeringen over het algemeen groter is, worden de niet tegenstelbare uitzonderingen nogal gemakkelijk aangenomen.* » (vert.)⁵

Een nieuwe beschikking van de wet van 25 juni 1992 stelt dat de gerechtskosten en de interesten op de verschuldigde schadeloosstelling voortaan ten laste zijn van de verzekeraar, namelijk :

« *De verzekeraar betaalt, zelfs boven de dekkingsgrenzen, de kosten betreffende burgerlijke rechtsvorderingen, alsook de honoraria en de kosten van de advocaten en deskundigen, maar alleen in zover die kosten door hem of met zijn toestemming zijn gemaakt of, in geval van belangenconflict dat niet te wijten is aan de verzekerde, voor zover die kosten niet onredelijk zijn gemaakt.* » (vert.) (artikel 82).

Door deze beschikking heeft de wetgever de benadeelde persoon willen beschermen tegen de geldelijke gevolgen van de vertragingen van de rechtszaken. Hij draagt de gevolgen over op de verzekeraar, t.t.z uit-

⁶ Vert. uit : Paul Rigaux, *Le droit de l'architecte, Évolution des 20 dernières années*, Larcier, Brussel, 1993, p. 336.

eindelijk op de premie die betaald wordt door de verzekerde.

⁷ Idem, p. 338.

⁸ M. de Smedt, *L'architecte face à la responsabilité in solidum*, in *Tijdschrift voor aanemingsrecht*, n°2-1984, p. 99.

De nadelige effecten van een verzekering die alleen verplichtend is voor de architecten

De veroordeling in solidum

Zoals hoger reeds gezegd, zal de wens, die steeds nadrukkelijker wordt, om het slachtoffer ten alle prijze te vergoeden, er toe leiden om de verantwoordelijkheid voor de schade bij voorkeur af te schuiven op de interveniënt die het meest solvabel is. De veroordeling in solidum van verschillende interveniënten is daarvan het gevolg.

Vooreerst een herhaling van de bepaling : « *De aansprakelijkheid in solidum is de naam die men geeft aan een situatie waarin zich verschillende personen bevinden die een zelfde herstelling verschuldigd zijn, omdat werd vastgesteld dat ieder van hen, door het samen begaan van een meerdere fouten, dezelfde schade hebben berokkend.* » (vert.)⁶

Zoals dezelfde auteur het verder stelt : « *is de bouw-wereld bij voorkeur het voorwerp van de aansprakelijkheid in solidum uit hoofde van de onvermijdelijke samenwerking van verschillende interveniënten aan een gemeenschappelijk oeuvre. Het zou volstaan de plichten van de ene tot het uiterste te drijven zodat deze met de plichten van de andere verstrengeld geraken en tot absolute algemene regel te nemen dat er steeds een wederzijds controle op de fout bestaat terwijl daar bovenop alleen betracht wordt zooveel mogelijk het*

⁹ Idem, p. 104.

slachtoffer te bevoordelen zodanig dat men kan vaststellen dat er in wezen een foutloze aansprakelijkheid is ontstaan die als zodanig niet wordt bekend. » (vert.)⁷ Dit is wat zich met de jaren is gaan voordoen.

Tijdens een colloquium, dat door AR-CO werd georganiseerd in oktober 1983, werd dit feit reeds klaar en duidelijk aan het licht gebracht door een magistraat die nadien benoemd werd tot rechtskundig bijzitter van de Nationale Raad van de Orde van Architecten : « *Het lijkt mij weinig betwistbaar dat de belangrijkste recht-vaardiging voor de veroordeling in solidum de zorg voor de bescherming van het slachtoffer is, om hem aldus te vrijwaren van de moeilijkheden en de onzekerheden bij het instellen van verschillende vervolgingen tegen meer-dere mede-auteurs, waarvan sommigen misschien niet solvabel zijn of moeilijk te betrekken zijn in de zaak. Het is dus eerder vanuit een zekere vorm van sociale voor-zorg dat de verplichting in solidum verrechtvaardigd wordt.* » (vert.)⁸

Het is zo dat, geleidelijk aan, de veroordeling in solidum, welke de uitzondering moest zijn ingeval het onmogelijk was om de verantwoordelijkheden van de verschillende interveniënten te scheiden, een courante praktijk is geworden. « *Het belangrijkste gevolg van de verplichting tot in solidum is dat de auteurs van verschillende doch samenlopende fouten, gehouden zijn tot*

¹⁰ Vert. uit : Jean-Pierre Vergauwe, *Le droit de l'architecture*, De Boeck, Brussel, 1991, p. 198.

de globale herstelling van het nadeel dat door het slachtoffer geleden werd en bijkomend dat deze een vervolging kan instellen hetzij gelijktijdig, hetzij achtereenvolgend tegen elke persoon die gehouden is tot herstelling van de door hem geleden schade. Later kan hij het vonnis laten uitvoeren tegen de partij die hem het meest solvabel lijkt. » (vert.)⁹

Het is bijgevolg ongetwijfeld een feit dat de architecten, de enigen die verplicht zijn zich te verzekeren in de bouwsector, op hun beurt de voornaamste slachtoffers zijn van deze veroordelingen in solidum in geval van falende interveniënten, promotoren, aannemers, studie bureaus, fabrikanten, enz.

« Aldus wordt de architect tot deze onhoudbare en verwerpelijke situatie gedwongen daar waar zijn verplichte partners handelaars zijn die hun privaat patrimonium kunnen scheiden van dat van hun onderneming, en die niet meer kunnen vervolgd worden in geval van faling en op die wijze elke vervolging onmogelijk maken (zij miskennen zelfs dikwijls de verzekering van de burgerlijke beroepsaansprakelijkheid). Bij de architect daarentegen worden, met inzet van zijn eigen goederen, de gevolgen van zijn verplichtingen overgedragen op zijn erfgenamen. Hij blijft de enige die solvabel is wegens de verplichting tot verzekeren volgens het reglement van beroepsplichten.

Het onevenwicht is flagrant en wij moeten er ons rekenschap van geven dat de in solidum veroordeling meestal de architect treft, meer dan gelijk welke andere interveniënt aan het bouwgebeuren. » (vert.)¹⁰

De architecten hebben er een gewoonte van gemaakt

om in de overeenkomst die zij afsluiten met de bouwheer een clause in te lassen waarbij de deskundigen en magistraten aangezet worden tot de verdeling van de verantwoordelijkheden, zoals onder andere : « *De architect staat niet in voor de geldelijke gevolgen van fouten en vergissingen van andere bouwpartners. Bij samenlopende fouten van de uitvoerders tot het ontstaan van de schade is de architect gehouden alleen de schade te vergoeden die door zijn fout is ontstaan en dit in verhouding tot de foutaandelen van de andere aansprakelijken.* »

Wij stellen dus vast dat de zorg voor de bescherming van het slachtoffer, door het recht op een werkelijke herstelling, er toe leidt dat de architect veroordeeld wordt tot betaling van de totaliteit van de schade (« veroordeling tot het geheel »), in de mate dat de enkelvoudige fout van deze laatste oorzaak zou kunnen zijn van de gehele schade.

De ervaring met de Franse wet Spinetta heeft aangetoond dat de bijdrage van de architecten tot het herstellen van de schade gevoelig is verminderd omdat de solvabiliteit van de partners van de architect aan het bouwgebeuren sterk is gegroeid sedert het in voege treden van deze wet die hen de verplichting oplegt om zich te verzekeren voor hun tienjarige aansprakelijkheid. De architecten zijn er voortaan veel minder blootgesteld aan het risico dat verhaal op hen wordt

¹¹ MAF, Informations juridiques, blad J15, september 1998.

uitgeoefend door middel van de veroordeling in solidum, en aldus ook aan de gevolgen van de talrijke falingen van hun partners.

Als gevolg daarvan bedragen de kosten voor de architecten bij veroordelingen in solidum, uitgesproken naar aanleiding van de tienjarige aansprakelijkheid, nog slechts 2% van de kosten van deze aansprakelijkheid tegenover 15% voor het in werking treden van de wet Spinetta.

De uitbreiding van de aansprakelijkheden

De strekking om de kosten van de schade te laten dragen door de meest solvabele interveniënt, in dit geval de architect, heeft als onrechtstreeks fataal gevolg gehad, zij het niet intentioneel, dat zijn aansprakelijkheden verzwaard en uitgebreid werden. Niet alleen wordt de architect streng beoordeeld op de samenstelling van zijn dossier en op de controle op de uitvoering van de werken omdat de wet hem in België een monopolie verschaft, bovendien is er een gestadige aangroei van wetten, reglementen en normen waarmede hij rekening dient te houden. Nieuwe eisen op gebied van veiligheid, controle op de schadelijke gevolgen op het milieu, op gebied van akoestiek, isolatie, enz. zijn bijna een dagelijks verschijnsel geworden.

Boven op de contractuele of extracontractuele verantwoordelijkheden, wordt de verplichting tot raadgeving meer en meer ingeroepen en dit in de meest uitgebreide betekenis van het woord. Dit wordt duidelijk ingezien door de Mutuelle des Architectes

Français (MAF) :

« In alle beroepsgebieden is de verplichting tot raadgeving constant in uitbreiding, dat gaat gelijklopend met de ontwikkeling van het goederenverbruik, het consumeren dat in elk geval moet leiden tot het bekomen van een schadeloosstelling en dat op die wijze leidt tot het tot stand brengen van een recht tot herstelling.

De plicht tot raadgeving wordt aldus meer en meer een middel om te vermijden dat er geen schadevergoeding zou toegekend worden en de beroepsverzekeringen worden daardoor meer en meer een instrument voor schadeloosstelling.

In deze context is de architect degene die het meest blootgesteld is omdat zijn opdracht vanaf het begin tot op het einde van het bouwwerk loopt. Dit is niet alleen het geval op technisch domein (conceptie en leiding), maar ook op juridisch (administratieve formaliteiten en voorbereiding van de aanbestedingen) en op financieel vlak (rekening houden met de financiële begroting van de bouwheer en beheer over de uitvoering van de werken).

»¹¹

Boven op de tienjarige aansprakelijkheid, die bij ons reeds zwaarder weegt op de architecten dan in de meeste andere Europese landen, worden er pogingen ondernomen om in sommige gevallen een dertigjarige aansprakelijkheid te weerhouden.

¹² *Étude des responsabilités, des garanties et des assurances dans la construction en vue d'une harmonisation au niveau commu-*

De architect in de eerste linie

Samengevat kan men stellen dat de zorg voor de bescherming van de gebruiker, wat op zich volkomen gewettigd is, feitelijk geleid heeft tot een onrechtvaardige situatie, namelijk dat een deel van de aansprakelijkheid op de architect overgedragen wordt alhoewel hij daar geen schuld aan heeft. Elk beoefenaar van een beroep dient zijn eigen aansprakelijkheid te dragen en niet die van een ander en hij hoeft ook niet op een buitensporige wijze deel te nemen aan een systeem van sociale bescherming.

Wij hebben gezien dat de weinig comfortabele situatie van de architect voortvloeit uit een samenloop van verschillende factoren :

— de architect is de enige verplicht verzekerde in de bouwsector. Hij wordt persoonlijk aansprakelijk gesteld en hij kan zich niet aan zijn aansprakelijkheid onttrekken, hij kan haar ook niet beperken door zijn beroep uit te oefenen onder de vorm van een commerciële vennootschap ; hij wordt bijgevolg systematisch in de zaak betrokken ;

— de wetgeving op de landsverzekeringen verzwakt de maatregelen die verbonden zijn aan de verplichte verzekering, en vrijwaart voortaan de benadeelden tegen de traagheid van het gerecht ; in sommige gevallen verkrijgen de benadeelden een rechtstreeks recht van verhaal op de verzekeraar ; deze draagt bovendien het geheel van de kosten van het geding en

nautaire, text opgesteld door Claude Mathurin, Ingenieur bij brug-gen en wegen, Brussel, 15 november 1989.

van de erelonen van advocaten en deskundigen. Het hoeft geen betoog dat de bijkomende kosten voort-spruitend uit de wetgeving die ten laste komen van de verzekeraars hun weerslag zullen hebben op het bedrag van de te betalen premies ;

— in de gerechtelijke uitspraken komen meer en meer veroordelingen in solidum of gezamenlijke veroordelingen voor, en in veel gevallen neigen zij naar een uitbreiding van de verantwoordelijkheid van de architect, die de enige verplicht verzekerde interveniënt is.

Deze factoren hebben geleid tot een gevoelige verhoging van de gemiddelde kostprijs van de jaarlijkse schadegevallen die ten laste van de architecten gelegd worden.

TE VOLGEN WEGEN IN EUROPA EN IN BELGIË

Europa zal slechts bestaan op voorwaarde dat de contractuele verplichtingen en de aansprakelijkheden en specifieke waarborgen één gemaakt worden.

« Er zou een sterke politieke wil aanwezig moeten zijn, wat helemaal niet onmogelijk is, temeer dat het Euro-pees Parlement zich op 12 oktober 1988 reeds uitgesproken heeft voor de eenmaking van de bouwmarkt », dit stond reeds genoteerd in het eindrapport van de Commissie van de Europese Gemeenschappen dat handelt over de binnenlandse markt en over de indus-

¹³ Jean-Pierre Vergauwe, geciteerd werk, p. 219.

AR-CO EN HET BEROEP

In 1962 bestond er in België geen verzekeringsmaatschappij die op afdoende wijze dekking van de burgerlijke beroepsaansprakelijkheid van de architect kon verlenen. De risico's waren onvoldoende gekend en moeilijk te becijferen. Het beroep was toen niet ingesteld zoals het thans is. Het is pas in 1963 dat de wet tot inrichting van een Orde van Architecten werd gestemd. Het eerste Reglement van de Beroepslichten werd in 1967 vastgelegd. De verplichte inschrijving op de tabellen van de Orde van de Architecten liet toe een aantal beroepsmensen die niet over de vereiste vakbekwaamheid beschikten uit te sluiten. Het aantal practici ging van 8900, voor de inrichting van de Orde van Architecten, over naar 5700 in 1966.

Het ontstaan van AR-CO resulteerde uit het initiatief van actieve mensen in de beroepsverenigingen. Men kan bij de stichters van de coöperatieve verzekeringsmaatschappij vertegenwoordigers terugvinden uit volgende groeperingen :

Architecten Vereniging der Provincie Limburg ;
Association des Architectes de la Province de
Luxembourg ;
Association royale des Architectes de Charleroi ;
Association royale des Architectes de Liège ;

Association royale des Architectes de Mons ;
Beroepsunie der Architecten komende uit de
Hogere Sint-Lucas-Instituten ;
Bouwmeesterskring van de Provincie West-Vlaan-
deren ;
Chambre syndicale des Architectes de Belgique ;
Fédération royale des Sociétés d'Architectes de
Belgique ;
Koninklijke Federatie der Architecten Verenigingen
van België ;
Koninklijke Vereniging der Bouwmeesters van Oost-
Vlaanderen ;
Société centrale d'Architecture de Belgique ;
Union professionnelle des Architectes de Tournai ;
Union professionnelle des Architectes sortis des
Écoles Saint-Luc.

AR-CO heeft een polis opgesteld die de loopbaan van de architecten en andere ontwerpers zou kunnen dekken. Haar verzekeringscontracten werden steeds bijgewerkt naar de evolutie van de beroepspraktijk en de opgelopen risico's.

Bij het publiceren van huidige studie, wil AR-CO de bindingen met de beroepsverenigingen behouden, om zodoende de uiwisselingen over aansprakelijkheid en verzekering in de bouwsector op peil te houden en eraan het meest adequaat antwoord te kunnen geven.

Didier Devillez Uitgever, Brussel
Drukkerij Groeninghe, Kortrijk

triële zaken op het einde van 1989.¹²

De architecten staan gunstig tegenover dergelijke harmonisatie. In een land dat zoals Frankrijk, een globaal systeem van verzekeringen heeft ontwikkeld, zijn zij voorstander van een uitbreiding tot alle actoren zonder uitzondering, ook voor de fabrikanten van bouw-materialen die ook zouden moeten onderworpen zijn aan de tienjarige aansprakelijkheid en aan de verplichte verzekering die daarbij hoort.

In België moet er voor gepleit worden dat een afdoende verdediging van de verbruiker, de responsabilisering van de actoren en een evenwichtige verdeling van de waarborgen, het voorwerp zouden uitmaken van een algemene wetgeving die toepasselijk is op gans de bouwsector.

« De bouwers die samenwerken aan de oprichting van een gebouw zijn niet meer simpele interveniënten doch volwaardige deelnemers aan het bouwgebeuren, die volledige aansprakelijkheid dragen.

Deze interactie wijzigt de manier waarop de gevolgen van hun daden aangepakt en beoordeeld worden.

De bouwers werken zelfstandig op de werven maar moeten medeaansprakelijk zijn voor de rechter.

Door deze medeaansprakelijkheid wordt vermenging en verwarring van passieve solidariteit vermeden en wordt het vooropgesteld resultaat gezamenlijk bereikt.

Tenslotte dienen, om volledig geloofwaardig over te komen, al de deelnemers aan het bouwwerk solvabel te zijn, dit wil zeggen verzekerd te zijn.

De verzekering brengt zekerheid, niet alleen voor de bouwheer maar ook voor de bouwers, die in het huidig systeem geconfronteerd worden met de langdurige

Mijn voorgangers, voorzitter Édouard Draps, stichter van AR-CO, en vervolgens voorzitter Jean Verschuere, zijn steeds bezorgd geweest om een zo degelijk mogelijke beroepsinformatie te bezorgen en om aldus met de ons beschikbare middelen bij te dragen aan de evolutie van de bouwsector. Door eerst de ontwerpers zelf zo volledig mogelijk te informeren hopen wij ook de publieke opinie, haar vertegenwoordigers en de verantwoordelijke overheden te sensibiliseren voor een gevaarlijke situatie die zeer nadelig kan worden op het ogenblik dat de grenzen binnen Europa verdwijnen. Het zal zeker tijd vergen om de historisch gegroeide verantwoordelijkheden van de interveniënten in de verschillende landen te harmoniseren. Daarom menen wij dat wij in België best kiezen voor een evolutie die in de richting gaat van de aanbevelingen die morgen in Europa zullen opgelegd worden, namelijk : de bescherming van de verbruiker dank zij een evenwichtige betrokkenheid van alle deelnemers aan het bouwproces.

Jacques Aron
Voorzitter